

HOOFDSTUK ACHTTIEN

Een tweede berg

De staart

'Wie ben jij, en waarom heb je de gedaante van een aap?' zei Bhima. 'Het is een kshatriya die het je vraagt, uit de stand die na de brahmanen komt. Ik ben een Kaurava, uit het geslacht van de maan. Kunti heeft mij gedragen, ik ben een zoon van Pandu, en van de wind. Mijn naam is Bhimasena.'

Toen zei de zoon van de wind tegen de zoon van de wind: 'Ik ben een aap. De weg die je wilt, geef ik je niet. Keer liever om, dan kom je niet om.'

'Of ik omkom of niet, daar vraag ik je niet naar, aap. Sta op en geef me de weg. Anders kom jij om, door mijn hand.'

'Ik kan niet opstaan, ik ben ziek. Als je er toch langs moet, spring dan over me heen.'

'Het hoogste Zelf, dat geen hoedanigheden kent, woont in jouw lichaam en doordringt het,' zei Bhima. 'Alleen met kennis kun je het kennen. Dat minacht ik niet, en daarom spring ik niet over je heen. Als ik het niet uit de leer kende als de oorsprong van alle wezens, dan sprong ik over jou heen en over deze berg, zoals Hanuman over de zee.'

'Wie is die Hanuman, die over de zee sprong? Vertel het me, als je kunt.'

‘Mijn broer. Hij heeft alle goede eigenschappen, hij is verstandig, moedig en sterk, een aap die beroemd is uit de Ramayana, het verhaal van Rama. Voor de vrouw van Rama sprong die vorst van de apen in één sprong over de zee, honderd yojana breed. Dat is mijn broer, en ik ben hem gelijk, in vuur, in kracht, in moed en in de strijd. Ik kan jou wel aan. Sta op en geef me de weg, of zie vandaag wat ik kan. Als je niet doet wat ik zeg, stuur ik je naar het huis van Yama.’

De aap keek naar Bhima, die zo trots was op zijn armen. ‘Wees goed voor me,’ zei hij. ‘Ik ben te oud om op te staan. Heb medelijden met me, schuif mijn staart opzij en ga.’

Bhima dacht dat de aap geen kracht en geen moed meer had. Ik pak hem bij zijn staart, dacht hij, en ik stuur hem naar Yama. Glimlachend, zonder hem een blik waardig te keuren, greep hij de staart met zijn linkerhand. Hij kreeg hem niet van zijn plaats. Hij trok met beide armen aan die staart, die rechtop stond als het vaandel van Indra, en hij kreeg hem niet omhoog. Hij fronste zijn wenkbrauwen, zijn ogen rolden, zijn gezicht vertrok, en het zweet brak hem uit, maar de staart kwam niet omhoog. Na al die moeite ging hij naast de aap staan, met zijn hoofd omlaag.

Hij boog en vouwde zijn handen. ‘Wees me goedgezind, vorst van de apen, en vergeef me mijn harde woorden. Bent u een siddha, of een god, of een gandharva, of een guhyaka? Zeg me wie u bent, in de gedaante van een aap, als het geen geheim is en als ik het mag horen. Ik vraag het u als een leerling, en ik zoek mijn toevlucht bij u.’

‘Je wilt weten wie ik ben,’ zei de aap. ‘Luister dan, zoon van Pandu, dan vertel ik je alles. Vayu, de wind die de wereld in leven houdt, heeft mij verwekt in de akker van Kesarin, bij diens vrouw. Ik ben een aap, en ik heet Hanuman.

Alle vorsten en aanvoerders van de apen dienden hun twee koningen, Sugriva, de zoon van de zon, en Vali, de zoon van Indra, en ze dienden mij ook. Sugriva en ik waren vrienden, zoals de wind en het vuur. Om de een of andere reden had zijn broer hem verstoten, en lang woonde hij met mij op de berg Rishyamuka.

In die tijd trok er een held over de aarde, Rama, de zoon van Dasharatha. Hij was Vishnu, in de gedaante van een mens, en de beste boogschutter die er was. Om zijn vader te behagen was hij met zijn boog, zijn vrouw en zijn jongere broer naar het woud van Dandaka gegaan. Ravana, de kwaadaardige koning van de rakshasa’s, misleidde die grote, verstandige man met een rakshasa in de

gedaante van een hert, gevlekt met goud en edelstenen, en uit Janasthana, een streek in dat woud, roofde hij met geweld zijn vrouw.'

Bhima ging op de rotsplaat zitten, vlak bij de staart die hij niet had kunnen optillen.

'Terwijl Rama met zijn broer naar haar zocht, zag hij op een bergtop Sugriva. Ze werden vrienden. Rama doodde Vali en gaf Sugriva het koningschap, en Sugriva stuurde de apen bij honderden en duizenden uit om Sita te zoeken. Met tientallen miljoenen apen trok ik naar het zuiden, en daar bracht een gier ons nieuws: Sampati heette hij, en hij zei dat Sita bij Ravana was. Om Rama's werk te laten slagen, sprong ik in één sprong over de oceaan, honderd yojana breed. In het huis van Ravana zag ik haar, Sita, de dochter van koning Janaka, mooi als een dochter van de goden. Ik ging naar haar toe, naar de geliefde van Rama. Ik verbrandde heel Lanka, de stad van Ravana, met haar torens, wallen en poorten, en ik maakte daar mijn naam bekend en kwam terug. Op mijn bericht liet Rama een brug over de oceaan bouwen, zoals niemand er vóór hem een had gebouwd, en hij stak over met zijn leger van apen. Rama, de held, doodde al die rakshasa's, en Ravana zelf, met een van zijn broers, met zijn zonen en zijn verwanten. Tot koning van Lanka wijdde hij Vibhishana, een andere broer van Ravana, een rechtvaardige die goed is voor wie hem trouw volgen. Rama kreeg zijn vrouw terug, zoals men de Veda terugkrijgt die verloren was. Met haar ging hij haastig naar zijn eigen stad, Ayodhya, die geen vijand ooit nam, en daar bleef hij wonen.

Toen Rama weer op zijn troon zat, vroeg ik die held: "Laat mij leven zolang het verhaal van Rama in de werelden verteld wordt." "Goed," zei hij. En omdat Sita mij goedgezind is, krijg ik hier alle genietingen van de goden die ik maar wens. Elfduizend jaar heeft Rama geregeerd, en toen is hij opgegaan naar de hemel van de goden. Sindsdien zingen de apsara's en de gandharva's hier zijn daden voor me, en daar luister ik graag naar.

Dit pad is voor stervelingen niet te gaan, zoon van Kuru. Daarom heb ik het voor je versperd, dit pad van de goden, en ook zodat niemand je hier aanvalt of vervloekt. Maar het meer waarvoor je gekomen bent, ligt vlakbij.'

Een tweede berg

Bhima boog diep voor zijn broer, de vorst van de apen. ‘Niemand is gelukkiger dan ik,’ zei hij. ‘Ik heb mijn oudere broer gezien. Dat is een grote gunst, en het is genoeg voor me dat ik u zie. Maar doe nog één ding voor me. Ik wil de gestalte zien die u had toen u over de zee sprong. Dan ben ik tevreden, en dan geloof ik wat u zegt.’

Hanuman glimlachte. ‘Die gestalte kun jij niet zien, en niemand anders. De tijd was toen anders, en zo is hij nu niet meer. In het krita-tijdperk is de tijd de ene, in het treta-tijdperk een andere, en in het dvapara-tijdperk weer een andere. Dit is een tijd van verval, en die gestalte heb ik nu niet meer. De aarde, de rivieren, de bomen en de bergen, de siddha’s, de goden en de rishi’s volgen de Tijd, zoals de dingen in elk tijdperk zijn. Hun kracht, hun gestalte en hun macht nemen af en komen weer op. Vraag daarom niet om die gestalte te zien, zoon van Kuru. Ik volg het tijdperk. De Tijd laat zich niet passeren.’

‘Vertel me dan over de tijdperken,’ zei Bhima, ‘hoe lang ze duren, hoe de mensen in elk ervan leven, hoe groot en sterk ze zijn, hoe het er met dharma, voorspoed en verlangen staat, en hoe ze ontstaan en vergaan.’

‘Het eerste tijdperk heet Krita, kind,’ zei Hanuman. ‘Toen gold de eeuwige dharma. Krita betekent gedaan: alles was al gedaan, en er hoefde niets meer te gebeuren. De dharma zakte niet weg, en de schepselen namen niet af. Er waren geen goden en geen danava’s, geen gandharva’s, geen yaksha’s, geen rakshasa’s en geen naga’s. Er werd niet gekocht en niet verkocht. Er waren geen Sama, Yajus en Rig, en niemand hoefde te werken: wie aan iets dacht, had het al. Daar hadden jouw armen niets te doen gehad. De dharma bestond in afzien. Er was geen ziekte en geen verval, geen haat en geen angst. Het hoogste brahman, de allerhoogste werkelijkheid, het doel van de yogi’s, lag voor iedereen open, en Narayana, het Zelf van alle schepselen, was wit. Brahmanen, kshatriya’s, vaishya’s en shudra’s hadden ieder hun kenmerken en deden ieder hun eigen werk. Er was één Veda, één mantra, één voorschrift, en ze volgden allen de ene dharma, zonder te verlangen naar de vrucht, en zo bereikten ze het hoogste doel. In het krita-tijdperk staat de dharma van de vier standen op vier benen, en het kent de drie hoedanigheden niet.

Luister ook naar het treta-tijdperk. Dan begint het offer. De dharma verliest een been, en Vishnu wordt rood. De mensen houden vast aan de waarheid en

aan de riten, en de offers en de vele riten ontstaan. Wat ze willen, bereiken ze met riten en giften, en ze wijken niet van de dharma af.'

Hanuman hield zijn hand op, met vier vingers gestrekt, en boog er een om. Daarna nog een.

'In het dvapara-tijdperk is de dharma voor de helft weg. Vishnu wordt geel, en de Veda wordt in vieren gedeeld. Sommigen kennen vier Veda's, anderen drie, of twee, of één, en sommigen geen enkel vers. Omdat de leerboeken verdeeld zijn, worden de riten talrijk, en de mensen, vol hartstocht, doen ascese en geven giften. Doordat ze de ene Veda niet meer kennen, maken ze er veel van. Weinigen blijven bij de waarheid, en wie van de waarheid afvalt, krijgt ziekten, begeerten en rampen. Wie zo geplaagd wordt, doet ascese, en anderen brengen offers omdat ze genot willen of de hemel van de goden. Zo nemen de schepselen in het dvapara-tijdperk af, door gebrek aan dharma.'

Hij keek naar zijn hand, waar nog één vinger rechtop stond. 'In het kali-tijdperk staat de dharma op één been. In dat tijdperk van de duisternis wordt Vishnu zwart. De gebruiken van de Veda, de dharma, de offers en de riten raken in verval, en er komen plagen, ziekte, luiheid, woede en andere fouten, rampen, zorgen en de angst voor honger. Zoals de tijdperken rondgaan, neemt de dharma af, en met de dharma neemt de wereld af. Als de wereld afneemt, nemen ook de dingen af die haar gaande houden, en de dharma die bij het einde van een tijdperk hoort, doet het tegendeel van wat de mensen ervan verwachten. Dat is het kali-tijdperk, en het begint binnenkort. Ook wie lang leeft, gaat met de tijdperken mee.

Je wilde mij kennen. Maar wat moet een verstandig mens met iets wat nergens toe dient? Ik heb je alles over de tijdperken verteld wat je vroeg. Ga nu.'

'Ik ga niet weg voor ik uw vroegere gestalte heb gezien,' zei Bhima. 'Als u mij goedgezind bent, laat me dan zien wie u bent.'

Toen liet Hanuman hem de gestalte zien die hij had toen hij over de zee sprong. Om zijn broer een plezier te doen, maakte hij zijn lichaam groot, en het groeide en groeide in de lengte en de breedte. Het bedekte het bananenwoud, en het reikte tot de hoogte van de berg, en daar stond hij, als een tweede berg, met koperkleurige ogen en scherpe tanden en een gefronst gezicht, en hij zwaaide met zijn lange staart en vulde alle windstreken. Bhima keek naar die gestalte van zijn broer, de haren op zijn lichaam gingen overeind staan, en voor die glans sloot hij zijn ogen.

‘Tot zover kun jij mijn gestalte zien,’ zei Hanuman. ‘Maar ik kan groter worden, zo groot als ik wil. En tegenover vijanden groeit mijn lichaam vanzelf.’

Voor dat lichaam, zo hoog als de Vindhya, vouwde Bhima zijn handen. ‘Ik heb gezien hoe groot uw lichaam is, en dat is genoeg. Word weer klein, met uw eigen kracht. Ik kan u niet aankijken. U bent niet te meten en niet te verslaan. Ik vraag me af hoe het kan dat Rama zelf tegen Ravana ten strijde trok, terwijl u naast hem stond. U had Lanka in uw eentje kunnen vernietigen, met zijn strijders en zijn paarden, zijn olifanten en zijn wagens. Er is niets wat u niet kunt, zoon van de wind. Ravana met al zijn volk kon in de strijd niet tegen u op.’

‘Zo is het, Bhima,’ zei Hanuman. ‘Die ellendeling van een rakshasa was niet tegen mij opgewassen. Maar als ik Ravana had gedood, de doorn in de werelden, dan was de roem van Rama verdwenen. Daarom liet ik hem leven. Rama heeft die vorst van de rakshasa’s gedood met al zijn volk, Sita teruggebracht naar zijn stad, en zo zijn roem onder de mensen gevestigd.

Ga nu, en denk aan wat goed is voor je broers. Vayu beschermt je. Deze weg brengt je naar het woud van de geurige lotussen, en daar zie je de tuinen van Kubera, die de yaksha’s en de rakshasa’s bewaken. Pluk daar de bloemen niet met geweld. Stervelingen moeten de goden eren, en de goden zijn je goedgezind als je met toewijding offert, het vuur voedt, buigt en je mantra’s opzegt. Doe niets overmoedigs, kind, en houd je aan de dharma van je stand.’

Hij legde hem uit hoe de wereld rust op de dharma: de goden leven van de offers, en de mensen van de leer van Brihaspati en Shukra, de leraren van de goden en van de asura’s, en van handel, landbouw en veeteelt. ‘De brahmanen offeren voor anderen, onderwijzen en nemen giften aan, de vaishya’s zorgen voor het voedsel, en de shudra’s dienen de tweemaal geborenen,’ zei hij. ‘Jouw dharma, zoon van Kunti, is die van de kshatriya: beschermen. Doe dat bescheiden, met je zinnen in bedwang. Een koning die wijze mensen om raad vraagt en goede helpers heeft, regeert. Een koning die straft en beloont zoals het moet, houdt de wereld in orde. Koningen die zonder begeerte, haat, hebzucht en woede beschermen en straffen, gaan naar de werelden van wie goed hebben gedaan.’

Daarna maakte hij het lichaam, dat hij naar believen had laten groeien, weer klein, en sloeg zijn armen om Bhima heen. Zodra zijn broer hem omhelsde, verdween Bhima’s vermoeidheid, en al zijn krachten kwamen terug. Hij was zo sterk geworden dat hij dacht dat niemand hem nog evenaarde.

'Ga naar huis, held,' zei Hanuman, 'en denk soms aan me, als jullie verhalen vertellen. Zeg aan niemand dat ik hier woon. Dit is het uur waarop de vrouwen van de goden en de gandharva's uit het huis van Kubera hierheen komen. Ook mijn ogen hebben hun vrucht gehad: nu ik met jou het lichaam van een mens heb aangeraakt, moest ik aan Rama denken, die Vishnu was en de wereld blij maakte, een zon voor het lotusgezicht van Sita, en een zon voor de duisternis die Ravana was. Laat deze ontmoeting niet voor niets zijn geweest, zoon van Kunti. Vraag me een gunst, als broer. Wil je dat ik naar Hastinapura ga, de stad die naar de olifant heet, en de nietige zonen van Dhritarashtra dood? Dan doe ik het. Of dat ik die stad met een rotsblok verpletter, of Duryodhana gebonden bij je breng? Vandaag nog doe ik wat je wilt.'

'Vorst van de apen, het is alsof u het al gedaan hebt,' zei Bhima. 'Ik vraag alleen dat u mij vergeeft en goedgezind blijft. Met u hebben de Pandava's een beschermer, en door uw kracht zullen we al onze vijanden verslaan.'

'Uit broederschap en uit vriendschap doe ik iets voor je,' zei Hanuman. 'Als jij het leger van je vijanden in duikt, vol pijlen en speren, en je brult als een leeuw, dan maak ik jouw brul groter met de mijne. En vanaf het vaandel van Arjuna laat ik kreten horen die je vijanden het leven benemen. Dan doden jullie hen gemakkelijk.'

Hij wees Bhima de weg, en toen was hij verdwenen.

Koningen vragen niet

Langs de weg die Hanuman hem gewezen had, ging Bhima over de Gandhamadana verder. Hij dacht aan dat lichaam en aan die glans, en aan de grootheid van de zoon van Dasharatha. Hij zocht de plek van de geurige lotussen en zag onderweg wouden en bosjes, rivieren en meren met bloeiende bomen. Hij zag kudden olifanten in de bronst, grijs van de modder, en herten met hun hinden, die hem met snelle blikken aankeken. Zonder angst, zeker van zijn kracht, ging hij de bergen in, waar buffels, beren en luipaarden leefden, en de bomen met hun koperkleurige twijgen, die in de wind bewogen, leken hem te wenken. Hij kwam langs lotusmeren waar de bijen gonsden en waar de lotusknoppen dicht waren, als handen die voor hem gevouwen waren.

Toen de zon haar hoogste punt voorbij was, zag hij in een woud met veel herten een grote rivier vol verse gouden lotussen, met ganzen en karandava's en

chakravaka's. Aan die rivier lag het woud van de geurige lotussen. Hij meende dat hij er was, en in gedachten stond hij al voor zijn geliefde, die zo moe was van de ballingschap.

Vlak bij de top van de Kailasa, in een mooi woud, vond hij het lotusmeer. Het lag bij het huis van Kubera, de god van de rijkdom, die over de yaksha's heerst, en een waterval van de berg voedde het. Het water was helder en koel, en Bhima dronk er veel van. Het meer stond vol geurige lotussen van de goden en gouden lotussen met stelen van lapis lazuli, en ganzen en karandava's schudden het stuifmeel eruit. Dit was de speelplaats van Kubera. Goden, gandharva's, apsara's en rishi's kwamen er, en Kubera zelf hield er de wacht over.

Op zijn bevel bewaakten honderdduizenden wachters het meer, rakshasa's die de Krodhavasha's heetten, met allerlei wapens en uitrusting. Ze zagen Bhima aankomen, gekleed in hertenhuid, met gouden armbanden en met zijn wapens, zonder enige angst, en ze riepen naar elkaar: 'Vraag hem wat hij hier komt doen.' Ze gingen naar hem toe.

'Wie ben je?' vroegen ze. 'Zeg het. Je draagt de dracht van een muni, en toch heb je wapens. Waarvoor ben je gekomen?'

'Ik ben Bhimasena, de zoon van Pandu, de jongere broer van Yudhishthira, de zoon van Dharma,' zei Bhima. 'Met mijn broers ben ik bij de grote jujube Vishala. Daar heeft Draupadi een geurige lotus gezien. De wind moet hem van hier hebben gebracht. Ze wil er veel. Ik doe wat mijn vrouw graag wil, met wie ik naar de dharma getrouwd ben, en ik kom bloemen halen.'

'Dit is de speelplaats van Kubera, en hij houdt ervan,' zeiden de wachters. 'Een mens, die sterven moet, kan hier niet spelen. De rishi's van de goden, de yaksha's en de goden drinken en spelen hier pas als ze het de heer van de yaksha's gevraagd hebben, en zo doen ook de gandharva's en de apsara's. Wie de heer van de schatten minacht en hier zonder recht wil spelen, gaat te gronde. Jij minacht hem, en je wilt hier met geweld lotussen weghalen. Hoe kun je dan zeggen dat je de broer van de koning van de dharma bent? Vraag eerst verlof aan de heer van de yaksha's. Drink dan, en neem de bloemen mee. Anders krijg je geen lotus te zien.'

'Ik zie die heer van de schatten hier niet, rakshasa's,' zei Bhima. 'En als ik hem zag, die grote koning, zou ik het hem niet vragen. Koningen vragen niet. Dat is de eeuwige dharma, en de dharma van de kshatriya geef ik nooit op. En dit lotusmeer is ontstaan uit een waterval op de berg. Het ligt niet in het huis

van Kubera. Het is evengoed van alle schepselen als van hem. Wie vraagt bij zoiets wie om iets?'

Hij liep het meer in. Van alle kanten schreeuwden de wachters hem toe dat hij het niet moest doen, en ze scholden hem uit. Hij trok zich er niets van aan en ging verder het water in. Ze hieven hun wapens en kwamen achter hem aan. 'Grijp hem! Bind hem! Hak hem in stukken! We koken Bhimasena en eten hem op!'

Bhima pakte zijn knots, zwaar, met gouden banden beslagen, als de strafstaf van Yama, en hij keerde zich naar hen om. 'Blijf staan!' riep hij, 'blijf staan!'

Met speren en bijlen stormden ze op hem af en sloten hem van alle kanten in. Hij brak hun aanvallen en hun wapens, en aan de oever van het meer doodde hij er meer dan honderd, de voorsten eerst. Tegen zijn kracht en zijn kunde konden ze niet op. Hun aanvoerders waren dood, ze waren geslagen en doorboord, en ze draaiden zich om en vluchtten door de lucht, de Kailasa op.

Bhima ging het meer in om te nemen wat hij wilde. Hij dronk het water, dat als amrita was, en zijn kracht en zijn vuur kwamen helemaal terug. Daarna plukte hij de geurige lotussen.

De gevluchte wachters gingen samen naar Kubera en vertelden hem hoe sterk Bhima in de strijd was geweest. Kubera lachte. 'Laat Bhima voor Draupadi zoveel lotussen nemen als hij wil,' zei hij. 'Ik weet ervan.'

Met verlof van Kubera gingen de wachters terug naar Bhima. Ze zagen hem in dat lotusmeer, alleen, en hij speelde zoals hij wilde.

Het uur van onze kracht

Terwijl Bhima de bloemen verzamelde, kostbare bloemen van de goden, zonder een stofje, stak er bij de anderen, in Badari, een sterke wind op, laag over de grond, ruw om te voelen, die het grind meesleurde en naar een gevecht leek te roepen. Een grote meteoor viel, met een donderslag en een felle gloed. De zon verloor haar licht, haar stralen raakten bedekt, en het werd donker. Er klonk een slag in de lucht, terwijl Bhima ver weg zijn kracht toonde. De aarde beefde, er regende stof, de windstreken werden rood, en de dieren en de vogels krijsten.

'Wie gaat ons overwinnen?' zei Yudhishthira. 'Pandava's, jullie die zo graag vechten, maak je klaar. Uit wat ik zie, maak ik op dat het uur van onze kracht vlakbij is.'

Hij keek om zich heen en zag Bhima niet. Draupadi en de tweeling stonden bij hem. 'Draupadi,' zei hij, 'is Bhima iets groots van plan? Of heeft hij al iets overmoedigs gedaan? Hij houdt van overmoed. Deze voortekenen zijn uit het niets gekomen, overal, en ze voorspellen een grote strijd.'

Draupadi wilde hem geruststellen. 'Die geurige lotus die de wind vandaag bracht, koning, heb ik Bhima uit liefde laten zien. En ik heb tegen hem gezegd: als je er veel vindt, neem ze dan allemaal mee en kom snel terug. Hij is vast naar het noordoosten gegaan om ze voor me te halen.'

'Laten we samen achter Bhima aan gaan, snel,' zei Yudhishthira tegen de tweeling. 'Laat de rakshasa's de brahmanen dragen die moe en zwak zijn. En jij, Ghatotkacha, draag Draupadi. Bhima is ver het woud in, dat is duidelijk. Hij is al lang weg, en hij is zo snel als de wind en als Garuda, de zoon van Vinata, en hij kan opspringen in de lucht en neerkomen waar hij wil. Rakshasa's, met jullie kracht volgen we hem, voordat hij de siddha's, die de Veda spreken, iets misdoet.'

'Goed,' zeiden ze. Ghatotkacha en de andere rakshasa's kenden de plek van Kubera's meer. Met Lomasha erbij namen ze de Pandava's op, en vele brahmanen, en ze gingen op weg.

Al snel zagen ze het lieflijke meer, vol bloeiende lotussen, in een mooi woud. Aan de oever stond Bhima, en om hem heen lagen de gedode wachters van Kubera met hun grote ogen, hun lichamen, armen en dijen verbrijzeld, hun hoofden ingeslagen. Hij hield de knots met beide handen opgeheven, als Yama wanneer de schepselen aan het einde van een tijdperk vergaan. Hij beet op zijn lip en keek strak voor zich uit.

Yudhishthira sloeg zijn armen om hem heen, nog eens en nog eens. 'Wat heb je gedaan, zoon van Kunti? Dit is overmoed, en zoiets is zelfs de goden niet lief. Ik wens je alle goeds. Maar doe zoiets nooit meer, als je mij lief wilt zijn.'

Hij nam de lotussen aan, en ze speelden met zijn allen in dat meer. Even later kwamen de wachters van de tuin, enorme gestalten, met rotsblokken als wapens. Ze zagen de koning van de dharma, de rishi Lomasha, Nakula en Sahadeva en de andere brahmanen, en ze bogen zich diep voor hen neer. Yudhishthira stelde hen gerust. Met medeweten van Kubera bleven de Pandava's een korte tijd op die helling van de Gandhamadana, en ze wachtten op Arjuna.

Op een dag zei Yudhishthira tegen zijn broers, tegen Draupadi en de brahmanen: 'We hebben de tirtha's gezien, en de wouden waar de goden en de rishi's vroeger kwamen. In de hermitages hebben we de verhalen gehoord van de rishi's en de koninklijke wijzen, en we hebben gebaad met de brahmanen. We hebben de goden vereerd met bloemen en water, en de voorouders met wat er aan wortels en vruchten was. We hebben gebaad in de bergen en in de meren, in de oceaan, in de Sarasvati, de Sindhu, de Yamuna en de Narmada. Voorbij Gangadvara hebben we de Himalaya gezien, de grote jujube Vishala, de hermitage van Nara en Narayana, en dit meer van de goden. Alles heeft Lomasha ons gewezen. Hoe komen we nu bij het huis van Kubera, Bhima? Bedenk een weg.'

Het antwoord kwam van een stem die geen lichaam had. 'Daar kom je niet, van hieruit. Ga terug zoals je gekomen bent, naar Badari, de plek van Nara en Narayana. Van daar ga je naar de hermitage van de koninklijke wijze Vrishaparvan, vol bloemen en vruchten, waar siddha's en charana's komen. Ga verder en woon in de hermitage van Arshtishena. Dan zul je het huis van de heer van de schatten zien.'

Er stak een koele wind op, rein en geurig, en hij liet bloemen regenen. De rishi's, de brahmanen en de prinsen keken omhoog, naar de lucht waar de stem vandaan was gekomen.

'Hiertegen valt niets te zeggen,' zei Dhaumya. 'Laat het zo zijn.'

Yudhishthira nam het woord van de stem aan, en ze gingen terug naar de hermitage van Nara en Narayana.

. . .

HOOFDSTUK ACHTTIEN van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/een-tweede-berg/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *Een vuur onder as*, staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/een-vuur-onder-as/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.